

Zrod Štefánikovej ulice (obr. 1 – 2)

Pôvodne nespevnená hradská cesta, dnes Štefánikova ulica, sa nachádzala za hradbami starej Bratislavy. Využívala sa ako významná spojnica medzi mestom a malými obcami na Záhorí. Oddeľovala prírodnú, málo obývanú západnú časť mesta s vinohradmi a záhradami od zastavanej východnej časti mesta. Na tejto strane sa nachádzali dva paláce s rozsiahlymi záhradami – *Letný arcibiskupský palác so záhradou* (Lippayho záhrada) zo začiatku 17. storočia (dnes sídlo Úradu vlády SR) a po roku 1760 *Grassalkovichov palác so záhradou* (dnes sídlo prezidenta SR). V priebehu 18. storočia pribudlo na ulici niekoľko nižších domov. V 80. – 90. rokoch 19. storočia sa začali stavať pozdĺž tejto ulice reprezentačné šľachtické paláce s menšími záhradnými nádvoriami a zámocké vilky. Z roku 1879 pochádza na dnešnej Štefánikovej ulici č. 5 a 7 nájomný dvojposchodový dvorný romantický dom bohatého bratislavského remeselníka (ruka- vičkára) Swetlika. V roku 1897 bola postavená aj budova na rohu Štefánikovej ulice a Palisád, známa ako kaviareň *Štefánka*. Budova Ústavu krajinej ekológie SAV (Ústav) bola postavená o rok skôr – v roku 1896 ako dvojposchodový dom, tretie poschodie je z roku 1927. Staviteľom spomínaných budov na Štefánikovej ul. č. 1 – 7 bol Alexander Feigler. Prelom 19. a 20. storočia znamenal v tejto časti mesta veľkú výstavbu a Štefánikova ulica vtedy patrila k jednej z najvýznamnejších ulíc vtedajšej Bratislavy. (*Spracované podľa: Cmorej, J.: Bratislava – Svedectvo historických pohľadníc. Poprad: Nakladateľstvo Region Poprad, s. r. o., 2004, 280 s.; Súpis pamiatok na Slovensku I. zväzok. Bratislava: Obzor, 1967, 536 s.; Szönyi, A.: Tak rástla Bratislava. Bratislava: Slovenský fond výtvarných umení, 1967, 192 s.*)

Starý názov dnešnej Štefánikovej ulice bol *Märzcel Gasse* alebo aj *Merzel Gasse*, odvodený podľa názvu jedného z pozemkov. Tento názov sa spomína na starých mapách ešte

Naj... databáza Ústavu krajinej ekológie SAV

začiatkom 19. storočia. Neskôr dostala pomenovanie Štefániina ulica (*Stefánia út, Stephaniastraße*), na počesť bývalej manželky následníka trónu. Dnes je ulica pomenovaná na počesť slovenského politika Milana Rastislava Štefánika – *Štefánikova ulica*, počas obdobia socializmu niesla názov *Obrancov mieru*.

Zrod Ústavu krajinej ekológie SAV (obr. 3)

Základom vzniku dnešného pracoviska bolo *Oddelenie biológie a tvorby krajiny Biologického ústavu SAV* (1961 – 1964), z ktorého sa sformoval *Ústav biológie krajiny SAV* (1965 – 1974). Neskôr sa zlúčili tri akademické pracoviská (Botanic-

Obr. 1. Štefánikova ulica na dobovej fotografii na prelome 19. a 20. storočia. Zdroj: Archív Pamiatkového úradu SR, Bratislava

Obr. 2. Štefánikova ulica na začiatku 21. storočia – rožná budova, sídlo Ústavu krajinej ekológie SAV (fotografia z roku 2012). Foto: Tatiana Hrnčiarová

Obr. 3. Profesor Milan Ružička počas prednášky na 13. medzinárodnom sympóziu v Mojmírovciach (2003). Foto: Tatiana Hrnčiarová

Obr. 4. Počas medzinárodnej konferencie Science for European Integration konanej v Bratislave v roku 2002 sa stretol vtedy súčasný riaditeľ (J. Oszlányi) s bývalým riaditeľom (M. Ružičkom) a budúcou riaditeľkou (Z. Izakovičovou) (prvý rad zľava J. Oszlányi, J. Těšitel – súčasný člen redakčnej rady časopisu Životné prostredie, T. Hrnčiarová, M. Ružička, Z. Izakovičová a P. Kenderessy). Foto: Archív tlačového oddelenia SAV

Obr. 5. Účastníci 14. medzinárodného sympózia v Starej Lesnej v roku 2006. Foto: Archív ÚKE SAV

ký ústav, Limnobiologický ústav a Ústav biológie krajiny) a vytvorili 1. januára 1975 Ústav experimentálnej biológie a ekológie SAV (1975 – 1990). Z bývalého Ústavu biológie krajiny SAV ostalo niekoľko oddelení, M. Ružička bol vedúci *Oddelenia krajinoekologických syntéz Ústavu experimentálnej biológie a ekológie SAV*. K dlhému názvu pracoviska v roku 1981 dodatočne pribudol ešte ďalší Centrum biologicko-ekologických vied. Priaznivé obdobie pre rozvoj krajinej ekológie nastalo 1. júla 1990, kedy vznikol samostatný *Ústav krajinej ekológie SAV*. Pri zrode všetkých štyroch pracovísk stál M. Ružička.

Mužské pokolenie vystriedala na najvyššom poste žena (obr. 4)

Od vzniku Ústavu sa na najvyšších postoch vystriedali traja riaditelia, v súčasnosti kraľuje krajinoekologickému výskumu žena: M. Ružička (od 1. júla 1990 do 31. januára 1996), J. Oszlányi (od 1. februára 1996 do 31. januára 2012) a Z. Izakovičová (od 1. februára 2012).

Nepretržité organizovanie medzinárodných sympózií (obr. 5)

Od roku 1967 Ústav usporiadal už 16 medzinárodných sympózií, v roku 2015 organizuje 17. medzinárodné sympóziu o problematike krajinoekologického výskumu (*International Symposium on Problems of Landscape Ecological Research*).

Založenie Medzinárodnej asociácie pre krajinnú ekológiu počas 6. medzinárodného sympózia (obr. 6)

Skupina zahraničných a aj slovenských krajinných ekológov počas 6. medzinárodného sympózia v Piešťanoch v roku 1982 dala podnet na založenie medzinárodnej asociácie IALE (*International Association for Landscape Ecology*) ako prejav uznania rozvoja krajinej ekológie v bývalom Československu. Až v roku 2004 vznikla na Slovensku Slovenská asociácia pre krajinnú ekológiu (IALE-SK).

Prvá slovenská medzinárodne uznaná krajinnoekologická metodika vznikla na Ústave

Metodika LANDEP (*LANDscape Ecological Planning*) je uvedená v oficiálnych dokumentoch Konferencie OSN o životnom prostredí a rozvoji (Rio de Janeiro, 1992) a zahrnutá do Agendy 21 (v kapitole 10) ako jedna z odporúčaných metodík integrovaného prístupu k manažmentu prírodných zdrojov a krajiny. Hlavnými autormi sú M. Ružička a L. Miklós.

Excelentný výskum na Ústave

Ústav je medzinárodne uznávaným pracoviskom v oblasti krajinnoekologického výskumu. Je členom medzinárodnej siete excelentných pracovísk pre dlhodobý ekosystémový výskum ALTER-Net. Zároveň je národným Centrom excelentnosti pre ochranu a využívanie krajiny a biodiverzitu a Centrom excelentnosti SAV Hrady na Slovensku.

Najúspešnejšie pracovisko rámcových programov EÚ v oblasti krajinnoekologického výskumu na Slovensku

Ústav sa úspešne zapojil do riešenia medzinárodných projektov rámcových programov EÚ. V tejto oblasti patrí k najúspešnejším pracoviskám na Slovensku, doteraz participoval na riešení 17 projektov rámcových programov EÚ: 5. RP (8 projektov), 6. RP (5 projektov), 7. RP (4 projekty): BIOPATFORM, EVALUWET, BIOPRES, BIOHAB, BIOSCENE, GLORIA, BIOFORUM, ALTER-Net, CARBOMONT, SoBio, SENSOR, RURAL-ETINET, BIOSTRAT, POINT, EBONE, OpenNESS, LIFEWATCH.

Najrozsiahljší a dlhodobo zacielený medzinárodný projekt – ALTER-Net medzinárodná sieť na dlhodobý výskum biodiverzity, ekosystému a vedomia

Do projektu 6. rámcového programu Európskej komisie ALTER-Net I (2004–2009) bolo zapojených 24 organizácií zo 17 európskych krajín, ktoré vytvorili stabilné konzorcium a začali proces trvalej integrácie výskumnej

Obr. 6. Počas medzinárodných sympózií bola nielen dobrá pracovná atmosféra, ale vznikali aj príjemné chvíle oddychu – medzinárodná hudobná skupina na 6. medzinárodnom sympóziu v Piešťanoch v roku 1982 vznikla z pracovníkov Ústavu (zľava): H. Hilbert, Š. Petrikovič, L. Miklós, M. Ružička a pridala sa aj známy holandský vedec S. M. ten Houte de Lange. Foto: Tatiana Hrnčiarová

kapacity v oblasti biodiverzity na európskej úrovni. Projekt ALTER-Net I bol rozdelený na 14 pracovných balíkov (*workpackages*), ktoré sa tematickým zameraním snažia pokrývať všetky dôležité aspekty hodnotenia biodiverzity a jej vzťah k potrebám a aktivitám ľudskej spoločnosti. Ústav bol zapojený do riešenia všetkých 14 pracovných balíkov a priamo sa podieľal na tvorbe finálnych produktov. R. Kanka bol členom *Management Board* a vedúcim pracovného balíka *Data Sharing Policy*. Po skončení projektu ALTER-Net I podpísali všetky zúčastnené inštitúcie *Memorandum porozumenia* a od roku 2009 do 2014 sa pracovalo na výskumných úlohách konzorcia ALTER-Net II, v ktorých bol Ústav aktívne zapojený. Od roku 2014 sa začala ďalšia etapa spolupráce špičkových vedeckých inštitúcií pod názvom ALTER-Net III v rámci 7. rámcového programu.

Medzinárodný projekt s najväčším geografickým pokrytím – GLORIA

Monitorovacia a výskumná sieť GLORIA vznikla v rámci projektu s rovnakým názvom, ktorý zastrešoval 6. rámcový program Európskej komisie (2001–2003). V roku 2001 bolo v Európe založených 18 monitorovacích regiónov v 13 krajinách:

Francúzsko, Grécko, Gruzínsko, Nórsko, Rakúsko, Rumunsko, Rusko, Slovensko, Škótsko, Španielsko, Švajčiarsko, Švédsko a Taliansko. Sieť sa v nasledujúcich rokoch rozširovala o ďalšie regióny a výskumné plochy: v roku 2002 bol založený prvý región v Južnej Amerike a Austrálii, v 2003 v Severnej Amerike, v 2005 v Ázii, v 2011 bola založená prvá výskumná plocha na území Afriky. Slovensko v zastúpení Ústavu je členom konzorcia od jeho ustanovenia. V roku 2001 boli na Slovensku založené štyri trvalé monitorovacie plochy vo Vysokých a Západných Tatrách: Krížna (1 918,6 m n. m.), Veľká kopa (2 052,4 m n. m.), Sediolková kopa (2 061,3 m n. m.) a Krátka (2 374,5 m n. m.). V roku 2015 bude projekt pokračovať ďalším, už tretím zberom dát na monitorovacích plochách. Tie budú konfrontované nielen s dátami z európskych krajín, ale aj s dátami zozbieranými na ostatných kontinentoch.

Najdlhšia spolupráca na medzinárodnom projekte – ETC BD

Ústav sa v roku 2002 stal členom konzorcia *European Topic Centre on Nature Conservation* (ETC NC), čo je projekt/organizácia Európskej environmentálnej agentúry (EEA). Konzorcium, vedené Národným

prírodovedným múzeom v Paríži, bolo viackrát úspešné v tendroch na pokračovanie tohto projektu, názov sa neskôr zmenil na *ETC on Nature Protection and Biodiversity* a nakoniec na súčasný názov *ETC on Biological Diversity* (ETC BD). Súčasný kontrakt je pre obdobie 2014 – 2018, čo predstavuje 17 rokov expertnej práce Ústavu pre EEA v oblasti biodiverzity na európskej úrovni. Ak započítame aj predošlý projekt Phare Topic Link on Nature Conservation (PTL NC), ktorý Ústav viedol v rokoch 1998 – 2000 a ktorý plnil v krajinách strednej a východnej Európy rovnaké úlohy ako vtedajšie ETC NC, dostaneme sa k číslu 20 rokov nepretržitej práce pre EEA. Jednou z hlavných úloh projektu je budovanie siete Natura 2000.

Administratívne najnáročnejší riešený medzinárodný projekt – LIFE Astrale

Projekt Astrale je zameraný na monitorovanie projektov programu LIFE, pričom Ústav má v náplni monitorovanie projektov *LIFE Nature* v Českej republike, Poľsku, na Slovensku, v Maďarsku, Rumunsku, Slovinsku a Chorvátsku. V roku 2014 monitorovali experti Ústavu v týchto krajinách 92 LIFE projektov: 7 v Českej republike, 17 v Maďarsku, 36 v Poľsku, 14 v Rumunsku, 17 na Slovensku a 1 v Chorvátsku. Experti Ústavu pripravili a podali na Európsku komisiu (*DG Environment*) v období 2010 – 2014 celkovo 750 správ, a to 84 v roku 2010, 135 v roku 2011, 153 v roku 2012, 181 v roku 2013 a 197 v roku 2014.

Projekt s najväčším počtom zahraničných zamestnancov – Astrale

Na projekte Ústav zamestnáva celkovo 8 zahraničných expertov, monitorujúcich projekty programu *LIFE-Nature*: 3 z Poľska, 1 z Českej republiky, 2 z Maďarska a 2 z Rumunska. Tento počet sa v roku 2015 podstatne zvýši, keďže Ústav prevezme aj monitorovanie projektov *LIFE-Environment* v uvedených krajinách. To však už bude projekt s novým názvom – NEEMO.

Intenzívny výskum biosférických rezervácií UNESCO na Slovensku

Intenzívny a rozsiahly výskum vykonal a vykonáva Ústav v troch Biosférických rezerváciách UNESCO – Vysoké Tatry, Východné Karpaty a Poľana.

Implementácia Európskeho dohovoru o krajine

Ústav sa úspešne zapojil aj do implementácie Európskeho dohovoru o krajine. Spracoval typizáciu geosystémov Slovenska, ktoré boli prezentované formou *Atlasu reprezentatívnych geosystémov Slovenska* (2006), ktoré vyšli v troch jazykoch (slovensky, anglicky a maďarsky) a tiež spracoval typizáciu krajiny Slovenska a navrhol krajinnokoekologicky optimálny manažment pre jednotlivé typy krajiny.

Zapojenie sa do procesu implementácie trvalo udržateľného rozvoja v podmienkach Slovenska

Ústav sa intenzívne zapojil do procesu Implementácie trvalo udržateľného rozvoja v SR. Viacerí pracovníci participovali na príprave *Národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja Slovenska* (L. Miklós, T. Hrnčiarová, Z. Izakovičová, M. Moyzeová), na spracovaní metodiky Agendy 21 na regionálnej a lokálnej úrovni a na ich testovaní na modelových územiach (Stredné Pohronie, povodie rieky Parná, obce Suchá nad Parnou, Križovany nad Dudváhom). Na hodnotenie procesu implementácie v podmienkach Slovenska Ústav od roku 1996 pravidelne organizuje konferencie so zapojením všetkých hlavných dotknutých skupín – vláda, parlament, veda, výskum, školstvo, mimovládne organizácie, cirkev a pod. Závery a odporúčania boli sformulované do *Smolenických výziev*.

Komplexný integrovaný výskum krajiny

Ústav je jedným z mála pracovísk nielen na Slovensku, ale aj na medzinárodnej scéne, kde sa aplikuje komplexný výskum krajiny založený na integrovanom prístupe ku krajine. Bola tu rozpracovaná metodika

LANDEP založená na geosystémovom ponímaní krajiny a aplikovaná vo viacerých štúdiách.

Environmentálna legislatíva

Ústav zohral významnú úlohu pri tvorbe a presadzovaní environmentálnej legislatívy. Skúsenosti pracovníkov boli využité pri formulovaní viacerých zákonov, vyhlášok, ale najmä pri tvorbe metodických postupov (metodika územného systému ekologickej stability, metodika krajinného plánu, metodika ekologickej únosnosti).

Environmentálne vzdelávanie a vznik environmentálnych katedrií na Slovensku

Šírenie krajinnokoekologického myslenia, propagácia univerzálnej metodiky LANDEP pri výskume krajiny dali podnet na vznik viacerých katedrií s krajinnokoekologickým a environmentálnym zameraním po celom Slovensku. Zakladateľmi nových katedrií boli často bývalí pracovníci Ústavu (napr. M. Kozová v Bratislave, H. Hilbert v Banskej Štiavnici a v Banskej Bystrici, J. Terek v Košiciach) alebo išlo o pracovníkov, ktorí pracovali aj na Ústave a aj na novozaložených katedrách (M. Ružička v Banskej Štiavnici a v Nitre, L. Miklós v Banskej Štiavnici). V roku 2000 bolo vytvorené spoločné pracovisko Ústavu a Katedry ekológie a environmentalistiky Fakulty prírodných vied Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

Prvá vedecky overená metodika na výskum ekologickej únosnosti krajiny na Slovensku

V rokoch 1996 – 1997 prebiehal projekt *Ekologická únosnosť krajiny – metodika a aplikácia na troch benefičných územiach I. – IV. časť* (hlavná riešiteľka T. Hrnčiarová) v rámci Programu GEF (*Global Environment Facility*) cez Ministerstvo životného prostredia SR s cieľom vypracovať univerzálny metodický postup a aplikovať ho na 3 benefičné územia – nivu rieky Morava, južné časti Vysokých Tatier a ich predpolia a na Biosférickú rezerváciu Východné Karpaty. Podľa tejto

metodiky bolo spracovaných niekoľko ďalších projektov.

Prvý komplexný celoslovenský výskum historických štruktúr poľnohospodárskej krajiny

V rokoch 2009 – 2011 získal Ústav prostriedky z finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru, Nórskeho finančného mechanizmu a zo Štátneho rozpočtu Slovenskej republiky na výskumný projekt *Výskum a zachovanie biodiverzity v historických štruktúrach poľnohospodárskej krajiny Slovenska* (hlavná riešiteľka M. Dobrovodská) s cieľom zabezpečiť prvé mapovanie historických štruktúr poľnohospodárskej krajiny na Slovensku (mapovaných bolo vyše 3 000 lokalít s výskytom tradičnej poľnohospodárskej krajiny) a na troch modelových územiach Svätý Jur, Hriňová a Liptovská Teplička.

Odborná gescia Ústavu na dvoch atlasových dielach, v dvoch republikách s jednou hlavnou redaktorkou

Atlasové diela o krajine sú niečím výnimočným, pretože ide o kartografické vyjadrenie rôznych meraní, vedeckých hypotéz a postupov a tiež preto, že na takomto diele participujú spravidla odborníci z rôznych vedeckých, výskumných a pedagogických pracovísk. Ústav odborne gestoroval dve takéto atlasové diela: *Atlas krajiny Slovenskej republiky* (2002) a *Atlas krajiny Českej republiky* (2009), čo určite nemá obdobu vo vedeckých a odborných kruhoch. T. Hrnčiarová zastávala dve funkcie hlavnej redaktorky *Atlasu krajiny Slovenskej republiky* (MŽP SR, SAŽP, Esprit, s. r. o., 2002), na ktorom bol L. Miklós vo funkcii predsedu redakčnej rady a *Atlasu krajiny Českej republiky* (MŽP ČR, Praha, VÚKOZ, v. v. i., Průhonice, 2009), na vznik ktorého dal podnet L. Miko, ktorý sa inšpiroval slovenským atlasom a zároveň bol aj predsedom jeho redakčnej rady.

Prvá tematická výstava

Ústav (vtedy ešte pod názvom Ústav experimentálnej biológie a ekológie Centra biologicko-ekolo-

gických vied SAV) pripravil v budove Slovenského rozhlasu v roku 1989 prvú tematickú odbornu zameranú výstavu s názvom *Krajinná ekológia – veda ako rozvíjať život na Zemi a ekologicky hospodáriť*. Na vyše dvadsiatich paneloch boli zachytené nasledovné témy: metodika LANDEP – doma a vo svete, medzinárodné sympóziá, ochrana prírody, ochrana prírodných zdrojov, pôda – Zem živiteľka, voda pre život, ekologické problémy sídelných útvarov, regionálne ekologické problémy, poznaj a chráň, okresné ekologické štúdie a ekologická výchova.

Prvý Festival krajiny

Ústav v roku 2009 zorganizoval prvý *Festival krajiny*, založený na spojení vedy a umenia s cieľom zatriktívniť environmentálnu výchovu a vzdelávanie, ako i formovať environmentálne vedomie. Projekt bol realizovaný v rokoch 2006 – 2009 pod vedením Z. Izakovičovej a M. Moyzeovej s finančnou podporou Agentúry na podporu výskumu a vývoja.

Prvý krajinnokoekologický film

V roku 2009 v Ústave bol zrealizovaný prvý náučný film *Krajina a jej trvalo udržateľný rozvoj*. Jeho cieľom bolo netradičnou formou priblížiť koncept trvalo udržateľného rozvoja krajiny širokej verejnosti, najmä školskej mládeži. Film vznikol v kooperácii pracovníkov Ústavu, pracovníkov STV a vybraných zástupcov základných škôl. Pozostával z piatich základných blokov: (I) Krajina a jej vnímanie, (II) Krajina ako geosystém, (III) Človek užívateľ, tvorca a ničiteľ krajiny, (IV) Trvalo udržateľný rozvoj a (V) Hodnotové orientácie. Film sa premietal na viacerých základných a stredných školách v SR.

Realizácia modelových prvkov územného systému ekologickej stability v praxi

Ústav dotiahol tvorbu územného systému ekologickej stability (ÚSES) od teoretických základov až do samotnej realizácie. V ka-

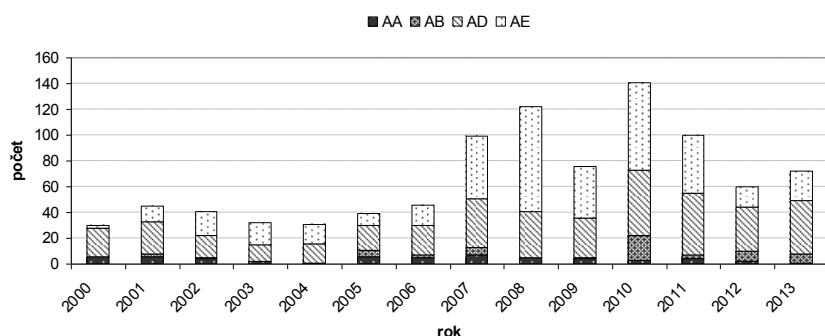
tastroch obcí Suchá nad Parnou a Zvončín ležiacich v poľnohospodársky intenzívne využívannej krajine v okrese Trnava boli zrealizované modelové prvky ÚSES (2 biocentrá a 3 biokoridory). Sledovanie a starostlivosť o biokoridory pokračuje doteraz. Tieto aktivity boli ocenené *Cenou ministra životného prostredia SR*. Formou projektu *Učíme sa navzájom* pracovníci Ústavu dokázali zaktivizovať do tvorby a ochrany životného prostredia rôzne skupiny obyvateľstva (obecný a farský úrad, základnú školu s materskou školou, Poľovné združenie Zelený háj). Obec Suchá nad Parnou v roku 2010 za tieto aktivity získala II. miesto v I. ročníku súťaže *Cena Slovenskej republiky za krajinu* (vyhlasovateľ Ministerstvo životného prostredia SR).

Najcitovanejšia práca a najcitovanejší autori

Najcitovanejšou prácou sa na Ústave stala metodika LANDEP, ktorú v roku 1982 publikovali M. Ružička a L. Miklós v časopise *Ekológia (ČSSR) s názvom Landscape Ecological-Planning (LANDEP) in the Process of the Territorial Planning*, ročník 1, číslo 3, strany 297 – 312. Len za obdobie 2005 – 2013 bola citovaná 140-krát. Na Ústave sú najcitovanejšími autormi M. Boltížiar a B. Maňkóvská.

Najviac monografií v roku 2006 a 2007 (obr. 7)

Od roku 2000 pribudlo na konto Ústavu 83 vedeckých a odborných monografií a 55 kapitol vo vedeckých monografiách vydaných v zahraničných a domácich vydavateľstvách. Rovnaký počet monografií – 11 vznikol v roku 2006 a aj v roku 2007. Za 15-ročné obdobie (od roku 2000 až k 1. novembru 2014) bolo podľa jednotlivých kategórií spracovaných: 8 vedeckých monografií v zahraničných vydavateľstvách, 45 vedeckých monografií v domácich vydavateľstvách, 5 odborných knižných prác v zahraničných vydavateľstvách, 25 odborných kniž-

Obr. 7. Počet publikácií Ústavu podľa vybraných štyroch kategórií vydaných spolu v zahraničných i domácich vydavateľstvách

Vysvetlivky: AA – vedecké monografie, AB – kapitoly vo vedeckých monografiách, AD – vedecké práce v časopisoch, AE – vedecké práce v recenzovaných zborníkoch

ných prác v domácich vydavateľstvách, 34 kapitol vo vedeckých monografiách v zahraničných vydavateľstvách a 21 kapitol vo vedeckých monografiách v domácich vydavateľstvách. Prehľad podľa jednotlivých kategórií a rokov (vedecké monografie v zahraničných vydavateľstvách/v domácich vydavateľstvách – kapitoly vo vedeckých monografiách v zahraničných vydavateľstvách/v domácich vydavateľstvách): **2000:** 1/4 – 0/4, **2001:** 0/4 – 2/0, **2002:** 1/3 – 6/1, **2003:** 0/4 – 0/4, **2004:** 0/0 – 1/0, **2005:** 0/4 – 1/1, **2006:** 1/4 – 1/0, **2007:** 2/3 – 6/0, **2008:** 1/4 – 0/0, **2009:** 1/3 – 0/1, **2010:** 0/3 – 6/2, **2011:** 0/5 – 2/8, **2012:** 0/0 – 2/0, **2013:** 1/2 – 6/0, **2014:** 0/2 – 1/0.

Najviac zahraničných karentovaných impaktovaných vedeckých prác v roku 2014 (obr. 7)

Od roku 2000 pribudlo na konto Ústavu 148 vedeckých prác v zahraničných a domácich karentovaných impaktovaných časopisoch. V roku 2014 bolo spracovaných 10 prác v zahraničných karentovaných impaktovaných časopisoch a v roku 2001 počet dosiahol 32 prác v domácich karentovaných impaktovaných časopisoch. Za 15-ročné obdobie vzniklo na Ústave 328 prác v domácich nekarentovaných neimpaktovaných časopisoch, 139 prác v zahraničných recenzovaných vedeckých zborníkoch a 272 prác v domácich recenzovaných vedeckých zborníkoch.

Najviac riešených projektov v roku 2006

V roku 2006 Ústav participoval na riešení 58 projektov, z toho na 1 zahraničnom projekte ako nositeľ projektu, na 25 zahraničných projektoch ako spoluriešiteľ, na 23 domácich projektoch ako nositeľ a na 9 domácich projektoch ako spoluriešiteľ. V roku 2009 to bolo celkovo 54 riešených projektov (4 – 16 – 16 – 18) a v roku 2003 počet riešených projektov dosiahol 46 (9 – 9 – 21 – 7).

Najvyššie posty v domácej riadiacej sfére

L. Miklós – podpredseda námestník ministra Slovenskej komisie pre životné prostredie (1990 – 1992), minister životného prostredia SR v dvoch funkčných obdobiach (1998 – 2006), poslanec NR SR (2006 – 2010).

Najvyššie posty v zahraničnej riadiacej sfére

Bývalý pracovník L. Miko (pracovník košickej pobočky v rokoch 1984 – 1992): námestník ministra životného prostredia ČR (2002 – 2005), riaditeľ odboru ochrany prírodných zdrojov a biodiverzity Generálneho riaditeľstva pre životné prostredie Európskej komisie (2005 – 2009), od 8. mája 2009 do 30. novembra 2009 bol 8. ministrom životného prostredia ČR a od decembra 2009 sa opäť vrátil do funkcie riaditeľa odboru ochrany prírodných zdrojov Generálneho riaditeľstva pre životné

prostredie EK. Od januára 2011 sa po úspešnom konkurze stal zástupcom generálneho riaditeľa na Generálnom riaditeľstve pre zdravie a ochranu spotrebiteľa, so zodpovednosťou za oblasť potravinového reťazca, hygieny a bezpečnosti potravín.

Najvyššie posty v Ústredí UNESCO – niekoľkonásobný funkcionár v orgánoch UNESCO

Najvýznamnejším a najdôležitejším pracoviskom, ktoré poskytlo personálne a odborné krytie aktivitám Ústredia UNESCO v Paríži, bol bezpochyby Ústav. J. Oszlányi dvakrát predsedal na Generálnej konferencii UNESCO, dve volebné obdobia pracoval v Poradnom výbore pre biosférické rezervácie pri Ústredí UNESCO a tri volebné obdobia bol členom Medzinárodného koordinačného výboru pre Program UNESCO MaB Človek a biosféra ako reprezentant za Slovenskú republiku.

Najviac ocenení za mimoriadne výsledky v roku 2009 a 2012

Od roku 2003 získal Ústav najviac ocenení – 14 – v roku 2009 a 2012 za mimoriadne vedecké alebo popularizačné výstupy. Celkovo ich od tohto obdobia spolu dosiahol 73.

Dve najvyššie medzinárodné ocenenia jednotlivca (obr. 8 a 9)

V roku 2001 bol J. Oszlányi významovaný Cenou princa z Astúrie (v súčasnosti španielsky korunný princ) cenou CONCORD za vedeckú prácu v rámci Programu MaB Človek a biosféra. Cena bola udelená aj celosvetovej sieti biosférických rezervácií UNESCO, kde je viceprezidentom Medzinárodného koordinačného výboru.

V roku 2007 bola J. Oszlányimu na Svetovom vedeckom fóre udelená Cena sultána Qaboosa za mimoriadny prínos jednotlivca v environmentálnej oblasti a za dlhoročnú prácu v oblasti ochrany a zachovania biodiverzity na základe odporúčania Medzinárodnej koordinačnej rady Programu UNESCO MaB.

Najvyššie posty vo vedení vysokej školy

Bývalá pracovníčka Z. Rózová zastávala dve volebné obdobia funkciu prodekanu na Fakulte prírodných vied Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre a od roku 2014 funkciu prorektorke pre vedecko-výskumnú činnosť na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre.

Najvyššie členstvo v poradných orgánoch vlády SR a Národnej rady SR a národní delegáti Slovenska

T. Hrnčiarová – Pracovná skupina Akreditačnej komisie pre oblasť výskumu environmentalistika a ekológia – poradný orgán vlády SR pri MŠVVŠ SR;

Z. Izakovičová – *Panel Environmental and Climatic Changes EU* pre 7. rámcový program EÚ, Poradný výbor NR SR pre pôdohospodárstvo, životné prostredie a ochranu prírody, Komisia pre trvalo udržateľný rozvoj pri vláde SR, národný delegát pre HORIZON 2020;

M. Moyzeová – Monitorovacia skupina komplexného prístupu pre Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity;

J. Oszlányi – Konzultačná skupina vlády SR, Dunajská stratégia, Pracovná komisia splnomocnenca vlády SR pre územnú samosprávu, integrovaný manažment povodí a krajiny, Rada vlády pre vedu a techniku.

Najväčšia liaheň profesorov

Z Ústavu, resp. jeho oddelenia krajinoekologických syntéz Ústavu experimentálnej biológie a ekológie SAV vzišlo 17 profesorov: M. Ružička, L. Miklós, J. Drdoš, M. Rychnovská, H. Hilbert, E. Michaeli, J. Terek, Z. Rózová, J. Hreško, F. Žigrai, O. Kontrišová, J. Kontriš, M. Kozová, J. Oľahel, J. Šteffek, T. Hrnčiarová a F. Petrovič.

To isté mesto, tá istá budova, tá istá prednášková miestnosť po 20 rokoch

Na počesť založenia IALE v Piešťanoch v dňoch 25. – 30. októbra 1982 sa konala na tom istom mieste

Obr. 8. Za mimoriadny prínos jednotlivca v environmentálnej oblasti a za dlhoročnú prácu v oblasti ochrany a zachovania biodiverzity získal J. Oszlányi v roku 2007 Cenu sultána Qaboosa z Ománu

Obr. 9. Srdečné privítanie J. Oszlányiho u sultána Qaboosa z Ománu. Foto: Archív Júliusa Oszlányiho

24. – 26. októbra 2002 konferencia s medzinárodnou účasťou.

Najväčšie výskumné projekty z hľadiska počtu riešiteľov

Na záverečnej správe *Ekologická optimalizácia využívania Východoslovenskej nížiny* (1986) sa celkovo zúčastnilo 40 riešiteľov, z toho 32 z Ústavu. Na projekte *Výskum a zachovanie biodiverzity v historických štruktúrach poľnohospodárskej krajiny Slovenska* (2009 – 2011) sa celkovo podieľalo 60 riešite-

ľov, z toho 44 z Ústavu. Na megaprojekte *Atlas krajiny Slovenskej republiky* (2002) spolu bolo 328 autorov, z toho 15 z Ústavu.

Rozsahovo a časovo možno jeden z najnáročnejších projektov na Ústave

Na výskumnom projekte *Ekologická únosnosť krajiny – metodika a aplikácia na troch benefičných územiach I. – IV.* časť spolu participovalo 25 riešiteľov, z toho 16 z Ústavu. Čas riešenia bol

Obr. 10. Druhé mapovanie turistických chodníkov v Nízkych Tatrách v auguste v roku 2014, kolektívna fotografia pri Chate M. R. Štefánika pod Ďumbierom (zlava V. Hurta, M. Vlachovičová, J. Špulerová, P. Kenderessy, M. Dobrovodská, T. Hrnčiarová, V. Piscová a R. Kanka). Foto: Archív Veroniky Piscovej

stanovený na 10 mesiacov (od 1. apríla 1996 do 31. januára 1997). Celkový rozsah štyroch samostatných správ bol spolu 493 strán, 147 tabuliek, 12 obrázkov a 3 samostatné prílohy.

Najdlhšie vychádzajúci slovenský environmentálny časopis v bývalom Československu a na Slovensku

Domáci recenzovaný vedecký časopis *Životné prostredie* patrí medzi najdlhšie vychádzajúce časopisy v bývalom Československu. Na Ústave nepretržite vychádza od roku 1967, na titulnej strane bol označený *Životné prostredie* a zadnej strane časopisu *Životní prostředí*. Od roku 1996 vychádza už len s označením *Životné prostredie*. Od roku 1967 vychádzal šesťkrát ročne a od roku 2013 sa zmenila jeho periodicita na štyrikrát ročne. Špecifikom časopisu je, že príspevky uverejnené v monotematickej časti sú vyžiadané.

Najčastejšia zmena v názve časopisu – jeden časopis – tri názvy

Medzinárodný vedecký časopis *Ekológia (Bratislava)* zmenil od svojho vzniku už trikrát svoj názov: *Ekológia* (ČSSR) od roku 1982 do roku 1989, *Ekológia* (ČSFR) od roku 1990 do roku 1992 a *Ekológia (Bratislava)*

od roku 1993. Je indexovaný vo viacerých renomovaných databázach. Vychádza štyrikrát ročne.

Najmladší časopis na Ústave

Časopis *Ekologické štúdie* je domáci recenzovaný vedecký časopis, ktorý vydáva Ústav v spolupráci so Slovenskou ekologickou spoločnosťou pri SAV (SEKOS) a Katedrou ekológie a environmentalistiky Fakulty prírodných vied Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Vychádza od roku 2009 dvakrát ročne.

Pôvodné časopisy s krajinnoekologickou problematikou na SAV

Časopis *Biologické práce* ako edícia sekcie biologicko-lekárskeho výskumu SAV boli doplnkom k časopisu *Biológia*. Jeho odborným redaktorom bol M. Ružička. Vychádzal jedenkrát ročne už od roku 1955. Redakcia prijímala pôvodné experimentálne a opisné práce a práce základného biologického výskumu. Pokračovateľom tohto časopisu v edícii vedeckých kolégií pre špeciálnu a všeobecnú biológiu SAV bol od roku 1965 časopis *Quaestiones geobiologicae/Problémy biológie krajiny*. Vychádzal na Ústave biológie krajiny SAV. Odborným redaktorom bol naďalej M. Ružička, ktorý

v roku 1965 sa stáva jeho hlavným/ vedeckým redaktorom. Zverejňujú sa práce zamerané na komplexné chápanie ekologickej problematiky a práce z biologického výskumu krajiny. Počas jeho trvania až do roku 1981 vyšlo 28 zôšitov.

Časopis *Acta geobiologica* vychádzal od roku 1972 na Ústave biológie krajiny SAV a od roku 1975 na Ústave experimentálnej biológie a ekológie SAV. Bol zameraný na problematiku krajinnej ekológie a príbuzných odborov a tvorbu a ochranu krajiny, pre ktoré sa zavádzajú termíny geobiológia a geoekológia. Vychádzal štyrikrát ročne a od roku 1977 až do roku 1990 s novým názvom *Acta ecologica*.

Najväčší ženský kolektív pri spracovaní monografie

Na monografii *Krajinnoekologické podmienky rozvoja Bratislavy* (2006) sa podieľalo 10 vedkýň: T. Hrnčiarová, Z. Izakovičová, Z. Krnáčová, D. Štefunková, M. Dobrovodská, E. Kalivodová, M. Moyzeová, J. Špulerová, J. Popovičová-Waters – 9 z Ústavu a 1 z Univerzity Komenského v Bratislave: E. Pauditšová.

Najdlhšie sledované obdobie výskumu na tej istej lokalite – opätovný výskum po 47 a 33 rokoch (obr. 10)

Ekosystémový výskum na lokalite Báb začal v rámci Medzinárodného biologického programu (IBP) v roku 1967 a pokračoval v rámci Programu UNESCO MaB Človek a biosféra do roku 1974. Po 40 rokoch od začiatku výskumu bolo štúdium ekosystémov na tejto lokalite obnovené v roku 2007 – sčasti na pôvodných, trvalo fixovaných plochách, sčasti na nových plochách na tej istej lokalite a pokračuje aj v roku 2014.

Druhý dlhodobý výskum sa realizuje v Nízkych Tatrách – výskum zmien zošľapovania vegetácie a mapovanie devastovaných procesov pozdĺž turistických chodníkov bol obnovený po 33 rokoch: začiatok sledovania v roku 1981 a v roku 2014 pokračovanie vo výskume podľa tej istej metodiky.

Najdlhšie plánované obdobie výskumu – LTER

LTER (dlhodobý ekologický výskum) vznikol v roku 1980 v USA ako reakcia na potrebu dôkladnejšie poznať dôsledky globálnych zmien pre fungovanie ekosystémov. Projekt je plánovaný ako dlhodobý trvalo riešený. Ústav je do LTER programu aktívne zapojený: koordinuje výskum na troch LTER lokalitách – Báb, Jalovecká dolina, alpínske vrcholy Tatier, založil výskumné plochy na Kráľovej holi, ktoré budú navrhnuté ako lokalita LTER. Zároveň koordinuje aj národnú sieť LTER Slovensko, do ktorej sú zapojené ďalšie inštitúcie: Národné lesnícke centrum, Ústav ekológie lesa SAV a Výskumná stanica Štátnych lesov TANAP. Ústav reprezentuje národnú sieť LTER Slovensko v európskej sieti LTER-Europe a globálnej sieti ILTER.

Najväčší geografický záber terénneho výskumu

Východoslovenská nížina (rozloha takmer 2 500 km²) – výskum prebiehal v prvej polovici 80. rokov 20. storočia a vyvrcholil v roku 1986 vedeckým sympóziom *Ekologický plán využívania Východoslovenskej nížiny v mierke 1 : 25 000*.

Najväčší geografický rozsah štúdia zmien využitia krajiny

V súčasnosti sa rieši projekt NASA *200 Years of Land Use and Land Cover Changes and their Driving Forces in the Carpathian Basin* na území celých Karpát a veľkej väčšiny panónskej oblasti. Okrem veľkého geografického pokrytia je pozoruhodné aj časové rozpätie projektu: vojenské mapovanie z druhej polovici 19. storočia a súčasné mapovanie.

Najväčšie rozpätie nadmorských výšok vo výskume

Mapovanie na najnižšie položenom mieste v republike pri obci Borša neďaleko Stredy nad Bodrogom (94,3 m n. m.) až po najvyššie položenú výskumnú lokalitu Gerlachovský štít (2 654,4 m n. m.) – celkové rozpätie 2 560,1 m.

Najväčšia priestorová rôznorodosť výskumného územia na Ústave

Výskumné územia zahŕňajú priemyselné, urbanizované, poľnohospodárske a aj lesné krajiny; od nížin až po pohoria; od rekreačných až po chránené územia; od suchozemských až po vodné krajiny; od západu (Záhorie) až na východ (Poloniny); od severu (Orava) až na juh (Podunajská nížina).

Najväčšia priestorová diferenciácia lokalizácie Ústavu, jeho pobočiek a výskumných staníc

Priestorovo najdiferencovanejšie výskumné pracovisko, ktoré zahŕňa, resp. zahŕňalo takmer celé Slovensko – Bratislavu, Nitru, Banskú Štiavnicu, Košice, Východnú a Staré Hory.

Najčastejšie spracovávané modelové územie

Okres Trnava je jedným z území, na ktorom sa overovali mnohé nové metodiky – strety záujmov, územný systém ekologickej stability, integrovaný manažment krajiny, krajinný plán, reprezentatívne geoekosystémy, ekologizácia hospodárenia v krajine a metodický príklad riešenia ekologického hodnotenia černoziemnych oblastí.

Najlepšia spolupráca s verejnou a miestnou správou

V Trnavskom kraji existuje veľmi dobrá spolupráca s Trnavským samosprávnym krajom a miestnymi obecnými úradmi (Suchá nad Parnou a Zvončín) pri presadzovaní ekologických myšlienok do praxe. Ústav spolu s Trnavským samosprávnym krajom bol spoluzakladateľom iniciatívy *Mladé stromy pre Slovensko*.

Prvé environmentálne laboratórium na Slovensku

Pod gesciou Ústavu vzniklo v roku 2005 v obci Suchá nad Parnou (okres Trnava), prvé *Environmentálne prírodné laboratórium*, ktoré slúži na realizáciu formálnej, ale aj neformálnej environmentálnej výchovy, a to nielen pre miestnu školu, ale aj pre okolité školy regiónu. Okrem toho sa

tu realizujú aj rôzne environmentálne súťaže, oslavy Dňa Zeme, učebné programy, prezentačné akcie a exkurzie, dokonca aj zahraničné.

Najviac prezentovaných výsledkov výskumu na výstavách v roku 2005

Od roku 2003 prezentoval Ústav najviac výsledkov na rôznych výstavách – 10 – v roku 2005. Celkovo ich od tohto obdobia spolu bolo 51.

Najväčší počet životných partnerstiev

Mnohých spútala na Ústave nielen láska k vede, ale aj láska ku druhému pohlaviu – na Ústave celkovo vzniklo 14 spoločných partnerstiev, z toho 9 v Bratislave, 3 v Nitre a 2 v Košiciach.

Prvá rodinná generačná obmena vedeckých kádrov na Ústave

L. Miklós nastúpil na Ústav v roku 1973 a jeho dcéra V. Miklósová v roku 2013, t. j. presne po 40 rokoch.

Najviac rozpadnutých topánok počas terénnych prác v Nízkych Tatrách

Mapovanie turistických chodníkov v Nízkych Tatrách v lete v roku 2014 dalo poriadne zabrať predovšetkým športovej obuvi. Počas terénnych prác sa odlepila podrážka dvom mapovateľkám, ktoré na jej prichytenie použili obyčajný špagát. Zakaždým, keď to špagát nevydržal, použili nový.

Prof. RNDr. Tatiana Hrnčiarová, CSc.¹,
tatiana.hrnciarova@savba.sk

RNDr. Zita Izakovičová, PhD.¹,
zita.izakovicova@savba.sk

RNDr. Ľuboš Halada, CSc.²,
lubos.halada@savba.sk

Ing. Július Oszlányi, CSc.¹,
julius.oszlanyi@savba.sk

RNDr. Róbert Kanka, PhD.¹,
robert.kanka@savba.sk

Mgr. Alexandra Kocmanová¹,
alexandra.kocmanova@savba.sk

¹ Ústav krajinej ekológie SAV, Štefánikova 3, P. O. Box 254, 814 99 Bratislava

² Ústav krajinej ekológie SAV, pobočka Nitra, Akademická 2, P. O. Box 22, 949 01 Nitra